

Lausunnon antaminen ympäristöministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi jätelain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

TL § 121

Selostus:

Suomen hallitus jätti luonnoksen jätelaista ja eräiden muiden lakien muuttamisesta lausunnoille 28.4.2020. Lausunnot piti jättää 2.6.2020 mennessä. Kaupunginhallitus on 1.6.2020 § 248 antanut määräyksen, että teknisen toimialan tulee valmistella lausunto asiasta.

Savonlinnan kaupunki on yhdessä Rantasalmen ja Enonkosken kuntien kanssa perustanut alueellisen jätelautakunnan, jonka toimintaa jätelaki suoraan ohjaa. Vaikka kaupunki toimii lautakunnan isäntäkuntana, eivät kaupungin muut toimielimet voi käyttää otto-oikeutta tai muutenkaan ohjailla jätelautakunnan päätöksentekoa. Jätelautakunta piti kokouksen 19.5.2020, jossa jätelain muutoksesta oli keskusteltu.

Koska jäteasiat kuuluvat ko. asiantuntijalautakunnan toimivaltaan, ei tekninen toimiala ole myöskään asiaa valmistellut.

Lausunnon antamisaika on umpeutunut, joten asia on sen osalta vanhentunut.

Kuntaliitto on jättänyt lakiluonnoksesta lausuntonsa. Kuntien jätehuollon viranhaltijat ovat jättäneet asiasta oman yhteisen lausuntonsa.

valmistelu: tekninen johtaja Kari Tikkanen, 044 417 4600

Teknisen johtajan esitys:

Tekninen lautakunta ei anna hallituksen esityksestä jätelain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta lausuntoa selostusosan mukaisin perustein.

Käsittely:

Matti Lundenius teki seuraavan muutosesityksen seuraavin perusteluin:

"Esitän, että tekninen lautakunta antaa seuraavan lausunnon alla olevin perustein ympäristöministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi jätelain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

Savonlinnan kaupunki pitää tärkeänä, että kiinteistön haltijan järjestämä kuljetusmalli tulee säilyttää jätelaissa. Suomi on koko maailman mitassa puhtaimpien maiden joukossa, kenties kaikkein puhtain. Esimerkiksi pienhiukkasten määrä ilmassa on maassamme maailman pienin. Kuntalaisten omaan päätöksentekoon ja toimintaan on siten ollut perusteita luottaa, ja nykyinen jätehuollon niin sanottu

kaksoismalli on ollut toimiva ja ympäristön puhtauden kannalta myönteinen. Asukasjätteiden kuljetuksia koskeva kaksoisjärjestelmä on ollut Suomessa voimassa 1970-luvulta lähtien. Ei ole mitään järkevää perustetta muuttaa toimivaa järjestelmää.

Kun Suomessa esitetään lakia muutettavaksi, kansalaisilta ja kuntalaisilta pyydetään kantaa lain muuttamiseen, nyt jätelain muuttamiseen. Jätelain muutoksella pyritään ottamaan kuntalaisilta mahdollisuus itse päättää oman kiinteistönsä jätehuollon järjestämisestä. Kuntalaisilla on Suomessa itsehallinto, mutta Savonlinnassa kuntalaisten edustajat eivät ole ottaneet kantaa lainmuutosesityksiin, vaikka kuntalaisten päätösvaltaa omista asioista aiotaan kaventaa huomattavasti. Vaikka kaupunginhallitus antoi tekniselle toimelle asian valmistelun lausunnon antamiseksi, esittelijä esittää, että lausuntoa ei anneta. Esittäjälle riittää, että ylikunnallinen jätelautakunta on keskustellut asiasta.

Hallituksen esitysluonnoksessa esitetään, että kuntalaisten kuivajätteen osalta poistetaan laista kiinteistön haltijan valintaan perustuva malli. Tämä tarkoittaisi sitä, etteivät kuntien asukkaat voisi enää jatkossa päättää oman kiinteistönsä jätteiden kuljetustavasta. Ratkaisu toteutuessaan vähentäisi kuntien itsemääräämisoikeutta ja kuntademokratiaa.

Käytännössä valta alueen jäteyritysten tulevaisuudesta siirtyisi useilla alueilla kunnallisille jäteyhtiöille. Kuntayhtiöt toimivat osakeyhtiölain mukaisesti, kilpailevat useissa tapauksissa yksityisten jäteyritysten kanssa yritysjätteistä ja kilpailutusten kautta päättävät, ketkä yritykset saavat toimia kuljetusmarkkinoilla asukasjätteen osalta. Nykyisten jätehuollon parissa toimivien yritysten toimintakenttä ja liiketoimintamalli muutetaan pakotetusti monipuolisesta ja asiantuntijuutta vaativasta ympäristöhuoltopalvelutoiminnasta pelkäksi kuljetusurakoinniksi ympäristöministeriön valmistelemalla yritysten elinkeinomahdollisuuksien rajaamisella. Toimiala muuttuu kokonaan, ja kuljetusurakoitsija on täysin alisteisessa asemassa kuntayhtiöön ilman mitään vaikuttamismahdollisuuksia. Toimialan järjestöjen asiantuntijoiden mukaan muutos merkitsisi sitä, että tuhannet toimialan työpaikat olisivat vaarassa. Yrityksille ja työpaikoille kielteinen esitys on isku pk-yrittäjien kasvoille, minkä lisäksi se on ristiriidassa hallituksen työllisyystavoitteiden kanssa. Itse asiassa ympäristöministeriön esitys on ristiriidassa Rinteen hallituksen hallitusohjelman kanssa, eikä lakimuutosta valmistelleen jätelakityöryhmän ehdotus kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen lakkauttamisesta vastaa hallitusohjelman tavoitetta. Antti Rinteen hallituksen ohjelmassa todettiin, että ”käynnissä olevan jätelain uudistamisen yhteydessä varmistetaan, että kunnissa noudatetaan jätelain säännöksiä silloinkin, kun kuljetukset on annettu kiinteistön haltijan järjestettäväksi”. Hallituksen

tahtotila oli ainakin toimintansa alussa säilyttää kuntien mahdollisuus valita kahden kuljetusjärjestelmän välillä.

Kiinteistön haltijan järjestämä kuljetusmalli tulee säilyttää jätelaissa. Länsimaissa on yleensä korostettu kansalaisten valinnanvapautta, mutta tällä esityksellä kuntalaisten valinnanvapaus lakkautettaisiin kokonaan jätehuollossa. Ympäristöministeriön johto ei luota valinnanvapauden yhteiskuntaan eikä kansalaisiin, ja ympäristöministeriön esitys jätelain muutoksesta on siitä konkreettinen esimerkki.

Esitys tarkoittaisi toteutuessaan sitä, että lukuisten yritysten ja näiden asiakkaiden sopimukset päättyisivät lakimuutoksen siirtymäajan kuluessa. Tämä on vaikutuksiltaan niin merkittävä ja perustavaa laatua oleva lakiehdotus, että sen tueksi olisi oltava erityisen painavia perusteita. Näitä ei ole kuitenkaan kyetty valmistelun aikana esittämään. Velvollisuus luopua nykyisestä järjestelmästä ei myöskään perustu EU-säätelyyn. Koska esityksen vaikutukset tulisivat olemaan toimialalla mittavia, ei nykyistä valinnanvapautta tule romuttaa vääristä lähtökohdista.

Esitys heikentää maamme kunnallista itsehallintoa ja kuntien elinvoimaa. Kunnissa asukkaiden jätteenkuljetuksista päätetään demokraattisesti luottamushenkilöistä koostuvissa viranomaisissa. Päätöksenteossa kuuluu kuntalaisten ääni, ja valinnassa voidaan ottaa huomioon alueiden erityispiirteet.

Toimialajärjestö SKALin selvityksen mukaan sekajätteen/polttokelpoisen jätteen osalta on tällä hetkellä käytössä kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus 154 kunnassa (52,2 %) ja kunnan järjestämä jätteenkuljetus 141 kunnassa (47,8 %). Pakkausjätteen osalta kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus on tällä hetkellä 205 kunnassa (69,5 %) ja kunnan järjestämä jätteenkuljetus 90 kunnassa (30,5 %).

Jos kiinteistön valintaan perustuva malli poistettaisiin laista, sillä olisi kiistatta merkittäviä vaikutuksia lukuisiin kuntiin. Sen sijaan nykytilan säilyttämisellä ei olisi vaikutuksia niihin kuntiin, joissa on käytössä kunnan järjestämä kuljetusmalli. Nämä kunnat voivat jatkossakin hoitaa kuljetukset kilpailuttamalla. Tästä syystä on annettava erityinen painoarvo niiden kuntien lausunnoille, joiden toimintaan esitys tosiasiallisesti vaikuttaisi. Siksi Savonlinnan kaupungin on syytä antaa lakiesityksestä lausunto.

Kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus edistää parhaiten eri jätelajien kertymistä, koska yrityksille eri jätelajit ovat tärkeä osa yritysten liiketoimintaa. Kunnallisilla jätehuoltoyrityksillä on sen sijaan tärkeämpää sanktiomaksujen välttämiseksi saada

jätteenpolttolaitoksen kanssa sovittu pitkäaikainen 25-40 vuoden tonniperusteinen sopimuskiintiö täyteen. Tällöin esimerkiksi pahvia, kartonkia, muovia ja paperia on mennyt kunnallisten jätelaitosten toimesta polttolaitoksen sopimuksen täytteeksi.

Suomen perustuslaki turvaa sen, ettei yhteiskunnan haltuun voida sosialisoida yksityistä yritystoimintaa ilman riittävän pitkää siirtymäaikaa. Pakkausjätteissä ja biojätteissä esitetty kahden vuoden siirtymäaika ei ole perustuslain mukainen riittävän pitkä aika.

Jätelakia on yritetty muuttaa edellä kuvatulla tavalla vuonna 2011. Silloin perustuslakivaliokunnan lausunnossa 8.2.2011 (PeVL 58/2010 vp) todettiin seuraavasti: "... on perustuslain 15 §:ään perustuvan perusteltujen odotusten suojan näkökulmasta tärkeää, että laissa säädetään myös riittävästä, jokseenkin pitkästä siirtymäajasta, jotta jätteenkuljetusyrityksille jää aikaa sopeuttaa toimintansa muuttuviin olosuhteisiin (vrt. PeVL 41/2010 vp, s. 4—5). Tällainen riittävä siirtymäaika voisi olla esimerkiksi 3—4 vuotta."

Harri Luukkanen ja Aune Kupiainen kannattivat Matti Lundeniuksen esitystä.

Puheenjohtaja totesi keskustelun asiasta päättyneeksi. Koska keskustelun kuluessa oli tehty teknisen johtajan esityksestä poikkeava kannatettu esitys, oli asiasta äänestettävä.

Äänestysesityksen tultua hyväksytyksi annettiin suoritettussa nimenhuutoäänestyksessä teknisen johtajan esityksen puolesta 4 jaa-ääntä (Olli Sironen, Aila Makkonen, Ritva Suomalainen, Kari Laukkanen) ja Matti Lundeniuksen esityksen puolesta 7 ei-ääntä (Matti Lundenius, Timo Räisänen, Aune Kupiainen, Riitta Finer-Huttunen, Harri Luukkanen, Tiina Strandén, Esko Mielikäinen).

Päätös: Puheenjohtaja totesi lautakunnan hyväksyneen Matti Lundeniuksen kokouksessa tekemän muutosesityksen äänin 7-4.

Tiedoksi: Ympäristöministeriö